

Varpu Tavi

PASKOPERÄN ERKKI

– lapsuusmuistoja

Vapaasti luettavissa ja tulostettavissa oleva nettikirja. Lähteen mainiten saa myös lainata vapaasti.

©*Varpu Tavi* 2007

www.varputavi.com

"Jos etsii elämän tarkoitusta, on joutunut Kehätielle."

Erkki Neijonen

Erkki Risto Anselm Neijonen

syntyi 15. maaliskuuta 1934 Siperia-nimisessä talossa Koskensaarella Keski-Suomessa. Pian Erkin syntymän jälkeen perhe muutti korpeen, Itärinteelle, kansan suussa Paskoperäksi kutsutulle pientilalle.

Työuransa Erkki teki Koskensaaren naulatehtaassa, jossa hän työskenteli 14-vuotiaasta noin 35-vuotiaaksi edeten aputyömiehen sekalaisista hommista sähkötöihin. Puolessavälissä neljääkymmentä ikävuottaan hän joutui sairauseläkkeelle isänsä pahoinpitelyissä vioittuneen selkänsä vuoksi. Sairaseläkeläisenä hän osallistui aktiivisesti kunnallispolitiikkaan – hänen sydämensä sykki kommunismille. Erkki oli myös vannoutunut vapaa-ajatteliija ja ateisti.

Erkki oli naimisissa Liisan (omaa sukua Viitanen, 1936 - 2001) kanssa tämän kuolemaan asti. Heille syntyi neljä lasta: Risto (1956), Raili (1957), Airi (1961) ja Anne (1966).

Toinen vaimo oli Sointu Nurmela (s. 1937), minun äitini.

Erkki kuoli keuhkofibroosiin 25. heinäkuuta 2006.

Lukijalle (ja Erkille)

Tapasimme Erkin kanssa ehkä kymmenen kertaa. Silti minusta tuntuu kuin olisin tuntenut hänet aina. Tutustuimme, kun hän leskeksi tulonsa jälkeen avioitui minun äitini kanssa. Koska minä asun Saksassa, tapaamisemme jäivät vähiin. Äitini ja Erkin avioliitto oli hyvin onnellinen. He eivät kuitenkaan ehtineet olla yhdessä kuin viitisen vuotta, kun Erkki jo kuoli.

Kun Erkki joutui viimeisen kerran sairaalaan, matkustin sinne tapaamaan häntä. Vein tuliaisiksi anoppini tekemää muikkukukkoa, mistä Erkki oli suunnattoman iloinen. Myöhemmin kuulin, että yksi mieshoitaja oli heltynyt tuomaan Erkille oikeaa voita kukon päälle. Naishoitajat olivat vain puistelleet narkästyneinä päitään moiselle pyynnölle.

Heti ensimmäisellä tapaamiskerrallamme Erkki kertoi minulle elämästään ja riippuvuuksistaan. Hän mainitsi kerran puhuneensa humalapäissään nauhalle lapsuutensa muistoja, ja manasi että kunpa osaisi kirjoittaa ne asiat paperille. En tiedä syntyikö ajatus Erkin lapsuusmuistojen kirjoittamisesta alitajunnassani jo silloin ensimmäisellä tapaamiskerralla. Mutta siellä Erkin kuolinvuoteella lupasin – sekä itselleni että Erkille –, että kirjoitan hänen lapsuustarinansa nettikirjaksi kaikkien vapaasti luettavaksi.

Käytettävissäni minulla ovat olleet Erkin nauhoitukset sekä muistiinpanot, jotka hän saneli äidilleni siinä vaiheessa, kun ei enää itse jaksanut kirjoittaa. Olen parhaani mukaan pyrkinyt olemaan uskollinen Erkin kertomukselle. Olen käyttänyt kaiken intuitioni, jotta Erkin ääni kuuluisi muuttumattomana ja aitona. Tarinat ovat sirpalemaisista muistikuvia, ja sellaisiksi olen ne jättänyt. En ole liikojaa halunnut selitellä enkä psykologisoida, tulkitseminen jääköön lukijalle.

Erkin lapsuudenkokemusten taustaa vasten ei ole merkillistä, että hän myöhemmin elämässään kehitti itselleen pahoja riippuvuuksia läheiseen ihmiseen, sokeriin, alkoholiin ja nikotiiniin.

Tässä tämä nyt on. Ole hyvä, Erkki!

28. päivänä joulukuuta vuonna 2007

Varpu

LAPSI HAUTAA ITSENSÄ

Olin ei-toivottu jo ennen syntymääni. Kun ilmoitin olevani tuloillani, perheessä kasvoi harmi ja huoli. Köyhään ruokapöytään ei olisi kaivattu enää lisää nälkäisiä suita. Vanhemmilla oli jo ennestään kaksi lasta, tyttö ja poika.

Synnyin maaliskuussa 1934. Syntymästäni asti sain kaikin tavoin kokea olevani se ei-toivottu, kiusaksi maailmaan tullut. Varsinkin isä otti minut silmätikukseen. Mikään mitä tein, ei ollut oikein.

Isä oli nuori ja vahva mies, hän teki kahta työpäivää, ensin tehtaassa ja sitten tilalla. Isä oli ruumiinkulttuurin harrastaja. Hän ihaili ihmisiä, jotka olivat voimakkaita ja tehokkaita. Aivan erityisesti isä ihaili itseään, koska hän oli pienestä koostaan huolimatta erittäin voimakas ja riuska mies.

Minä olin heiveröinen räpäle, joka leikin tyhmiksi leimattuja leikkejä, enkä näyttänyt kiinnostuvan miesten töistä. Isän silmissä olin mitätön riippakivi, joka syyllistyi kaikkeen pahaan. Aivan erityisesti isää ärsytti nähdä minun pelkoni. Pelkäsin omaa isääni yli kaiken.

Viisivuotiaana sain tarpeekseni. Päätin kuolla. Kaivoin itselleni pellon reunaan haudan ja kävin kuoppaan makamaan ja odottamaan kuolemaa tulevaksi. Ettei minusta olisi kenellekään enää harmia.

Katselin taivaalla ylitseni lipuvia pilviä, ja pikkuhiljaa viha itseäni ja elämäni kohtaan lauhtui. Koska kuolema ei sitten saapunutkaan, nousin ylös kuopasta ja meni takaisin omille leikeilleni.

TYÖLEIKIT

Leikkini olivat yksinkertaisia. Useimmiten ne matkivat aikuisten työntekoa. Talon itärinteellä ajoin olematonta hevosta kyntömiehenä päiväkausia. Toiset pitivät sitä tietysti tyhmänä ja tyhjänpäiväisenä touhuna. Alle kouluikäisen pojan mielikuvitusleikit kun eivät tuoneet taloon leipää.

Joskus myöhemmin tein tuvan viereen pihaan pienen oman pellon. Puolitoista metriä kertaa kolme metriä. Kuokin sen itse ja kylvin siihen pellavaa. Minä olin mielestäni suuri maanviljelijä.

MYRSKYN RIEMU

Ehkä lapsuudessani oli aurinkoisiakin päiviä. Ne eivät vain jääneet mieleeni. Mutta myrskyistä minä nautin! Kun oikein tuuli ja satoi, salamoit tai pyrytti lunta, hiivin piiloon vaikkapa vajan seinää vasten nostetun karryn alle. Siellä turvallisessa pesässä katselin myrskyn mylvimistä. Se oli suurta juhlaa, kun minua paljon voimakkaammat, mutta varsinkin minun isääni voimakkaammat luonnonvoimat näyttivät mahtinsa. Oli riemullista tietää, että elämästä löytyi jopa isääkin voimallisempi mahti!

Jo lapsena löysin elämään merkitystä revontulista. Talvisella taivaalla leiskuvat moniväriset ja monivivahteiset revontulet saivat elämän tuntumaan mahtavalta. Ymmärsin, että nämä ovat niitä valtavoimia, joille annan arvoa. Elämää jossakin, mistä en vielä tiennyt enkä ymmärtänyt.

SAUNASSA

Sisareni oli viisitoistavuotiaana naisellinen ja kaunis kuin kuva. Hän oli juuri päässyt ripille, ja juhlat oli järjestetty kuten tapoihin kuului. Valokuviakin otettiin sisaren poikaystävänsä kameralla. Sisko oli kuvissa yhtä kaunis kuin luonnossakin.

Noihin aikoihin tapahtui kerran, että olimme kolmistaan saunassa, isä, minä ja sisko. En vielä kukaan oikein käsittänyt, mikä isääni meni. Isässäni heräsivät varmastikin himot omaa tytärtään kohtaan, ja kateus siitä, että tämä oli tulossa kauniiksi, aikuiseksi naiseksi. Isä yritti ehkä jollakin tavoin rangaista sisartani tämän luonnollisista ominaisuuksista.

Isä alkoi lyödä löylyä. Hän istui itse alemmalla lauteella, minä ja sisko ylemmällä. Isä löi löylyä kuin vimmittuna, eikä laskenut meitä pois, vaikka olimme jo tikahtumaisillamme. Isä heitti raivokkaasti lisää vettä kiville, ja karjui, että meidän on pysyttävä lauteilla.

Jossakin vaiheessa hän päästi minut pois sieltä kiduttavasta kuumuudesta, mutta jatkoi sisareni kiduttamista. Kunnes sisko sitten viimeisillä voimillaan pääsi salamannopeasti ryntäämään sieltä ulos – ja pelastui täydelliseltä tukehtumiselta.

HÖLMÖ SAAPUU

Sisarestani en paljoa muista. Lähinnä muistikuvan sirpaleita siitä, että hän oli mahdottoman kova minua kiusaamaan. Niin sisko kuin velikin pitivät minua äärettömän tyhmänä.

Minä vietin paljon aikaa naapurissa – ollakseni pois kotoa. Tehtäviini kuului myös postin haku sieltä. Kerran sisareni halusi laittaa minulle lapun selkään, hän väitti että siinä lukee “pikku poika posteljooni“. Minä marssin lappu selässä naapuriin. Naapurissa minulle annettiin postit ja kerrottiin myös, että selässäni luki todellisuudessa “hölmö saapuu“.

Repäisin lapun irti ja juoksin itkien kotiin. Tuska oli täydellinen. Elämä oli täyttä helvettä, minua haluttiin vain kaikin tavoin nöyryyttää ja loukata.

Sisareni joutui lähtemään karkuun kodistamme. Hän meni naimisiin 17-vuotiaana, pakoon sietämättömistä olosuhteista, rakentamaan omaa elämäänsä.

PELOTTAVISTA PELOTTAVIN PÄSSI

Meillä oli aina kotieläimiä. Kanoja, lampaita ja pässikin. Molo-Pässi oli ärsytetty mahdollisimman äkäiseksi. En tiedä, olivatko isäni ja Eino-veljeni ärsyttäneet sen niin vihaiseksi tarkoituksella.

Minä pelkäsin pässiä niin paljon, etten uskaltanut mennä ulos jos se oli ulkona. Tästä tulikin perheeseemme oikein seuraleikki. Lasketaan pässi ulos, niin Erkki ei pääse ulos. Tai piilotetaan pässi johonkin, niin että Erkki uskaltautuu ulos. Kun Erkki sitten on ulkona, pässi ampaisee puskemaan. Erkin pelkoa oli hauska katsella!

Pässi puski muitakin. Mummoni oli julmana, kun pässi puski hänetkin joka kerta nurin. Mutta minut pässi kyöräsi metsään sarvissaan. Siellä minä sitten metsässä varroin tuntikausia ja odotin, että pässi häipyy.

Molo oli kauhea. Se oli pelottavampi kuin kukaan muu. Iso pelko kaikkien muiden pelkojen lisäksi. Se oli jopa pelottavampi kuin isä.

JÄÄKAIRA

Pilkkikalastus oli jotakin uutta niihin aikoihin. Meillä sitä harrastettiin hyvin vähän, mutta kuitenkin sen verran, että veljeni oli ostanut jostakin jääkairan. Isäni mielestä tämä jääkaira oli tylsä. Se oli lusikkamallinen, eikä se isän mukaan pystynyt jäähän. Isä väitti, että kaira oli teroitettava.

Sen verran minulla oli tietoa, ettei kairaa ihan miten tahansa saa teroittaa. Se voi mennä piloille. Niinpä huutelin Eino-veljelleni, joka touhusi jotakin saunalla: “Onko se kaira tylsä, kun isä aikoo teroittaa sitä?” Eino huusi vastaan, ettei kairaan saa koskea. “Se on terävä!”

Tämäkös kävi isäni luonnolle. Hän hyökkäsi kaira kädessä kimppuuni. Hän oli vähällä lyödä minua sillä kairalla. Onnistuin kuitenkin saamaan käsilläni kiinni kairan teräpuolesta ja puristamaan kairan käsiini niin, ettei isä kyennyt lyömään sillä. Pidättelin näin isää, kunnes äiti ehti väliin. Äiti heitti minut pois siitä, ja minä juoksin nurkan taakse ja metsään karkuun.

Sata metriä juostuani huomasin, että minulla on kämmen halki. Verta ei vuotanut pisaraakaan. Vain valkoinen liha ja jänteitä näkyi kämmenessä siinä valtavan isossa haavassa. Minulla on vieläkin seitsemän senttiä pitkä arpi kämmenessäni.

Kun siinä hetken olin rauhoittunut, kämmenestä alkoi vuotaa verta. Minä juoksin sitten naapuriin sidottamaan käteni. Naapurit olivat kauhuissaan, kun kerroin heille, mistä haava oli syntynyt.

Iltamyöhäsellä hiivin kotiin käsi jollakin rievulla sidottuna ja verta vuotaen. Menin saunakamariin ja makasin siellä. Itkien, toivottomana ja itsemurhaa hautoen. Äitini löysi minut sieltä suullani nukkumassa. Äiti sanoi, ettei isä enää ole paha. Hän katuu jo tekoaan.

YLPEYDEN PALKKA

Minulla oli äärettömän rikkinäiset ja moneen kertaan paikatut sarkahousut. Paikatkin olivat menneet rikki, ja housut olivat niin likaiset, ettei niitä saanut enää kunnolla puhtaiksi. Isäni vanhemmat asuivat naapurissa väliaikaisesti. Puolisokea mummoni oli minulle erittäin hyvä ja sääliväinen. Hän oli jostakin onnistunut hankkimaan sarkaa, josta isäni osaisi tehdä minulle housut. Isä kun oli myös taitava räätäli. Mummo antoi minulle kankaan, ja sanoi, että polta nuo vanhat housut!

Meniin kotiin, eikä siellä ollut ketään tuvassa. Minä tein työtä käskettyä, otin housut jalasta ja pilkoin ne pieniksi palasiksi ja poltin hellan uunissa. Olin ilman housuja, ne olivat olleet ainoat housuni.

Äiti tuli ja näki tilanteen ja arvasi, että jotain kamalaa on taas tiedossa. Isä tuli väsyneenä töistä. Hänelle kerrottiin asia, että mummo käski polttamaan housut ja tekemään uudet. Mikäs siinä auttoi, minä sain ensin risua housunpoltosta, ja sitten kun isän viha lauhtui, hän leikkasi ja ompeli minulle vielä samana yönä housut. Minulla oli uudet housut!

Hiukan myöhemmin minulle ostettiin lippalakki. Se oli ensimmäinen ostettu vaatekappale, jonka omistin. Olin hirmuisen ylpeä uudesta lippalakistani. Menin näyttämään uutta lakkiani naapuriin, ja tietysti esiinnyin ylpeänä. Naapurin lapset ottivat lakkini ja heittivät sen aitan katolle. Minä en saanut sitä lakkia pois sieltä, vaan se oli jätettävä sinne. Menin kotiin ja kerroin asian siellä.

Lakki lojui aitan katolla viikon päivät. Aurinko haalisti sen, eikä se enää sen jälkeen ollut uusi. Enää minulla ei ollut ylpeilemisen aihetta. Siitä opin, että näin käy, jos on ylpeä. Siitä rangaistaan välittömästi.

PIKKUVELI

Kuusi vuotta sen jälkeen kun olimme muuttaneet Itärinteelle, vuonna 1940, meidän piti yhtenä yönä sisareni kanssa mennä naapuriin yöksi. Syytä emme silloin tiedeet, jälkikäteen selvisi, että tuona yönä meille syntyi uusi perheenjäsen.

Ristiäisistä en muista muuta, kuin että koti oli siivottu tavallistakin tarkemmin. Aina meillä oli siistiä, äiti oli siisteyden ihminen, mutta ennen papin tuloa talo oli perinpohjin jynssätty, ja pöydälle levitetty valkea liina. Sen muistan, että kun pappi Liimatainen tuli meille, hän pyöritti minun lumenvalkoista harjastukkaani ja sanoi : "Sinähän olet aivan kuin Jukolan Juhani!" Minua nolotti.

Muistikuvani Pentin varhaislapsuudesta ovat hataria. Yhden tapauksen muistan, kun veli oli vielä ihan pikkuinen ja isäni piti häntä sylissään. Meillä oli naapuri, joka usein teki meillä töitä ja muutenkin vietti aikaa meillä. Järvisen Kalle oli yhtä kova tupakkamies kuin isänikin, ja yhdessä he polttelivat tuvan pöydän ääressä sätkiä, sanomalehteen kääraistyä oman pellon kessua.

Jossakin vaiheessa näytti, että lapsi oli nukahtanut siihen isän syliin. Myöhemmin kuitenkin havaittiin, että hän oli pyörtynyt sätkänsavuun.

SIANTAPPO

Kerran vanhempani lähettivät minut naapuriin hakemaan hännänvedätintä. Naapurissa minulle kerrottiin, että hännänvedätin on lainassa toisella naapurilla. No, toisessa naapurissa emäntä sanoi minulle, että voi poikapaha, kyllä sinua nyt on vedetty höplästä. Ei sellaista kuin hännänvedätin ole olemassakaan.

Kun palasin kotiin, sika oli teurastettu. Sitä ei haluttu näyttää lapsille. Samalla tavoin lapset lähetettiin naapuriin, kun perheeseen syntyi uusi lapsi.

KIVIKAUTINEN VENE

Kodistamme oli järvelle matkaa reilu puoli kilometriä. Järvellä oli meidän lasten mielestä ihmeellinen puu, joka oli puoliksi järveen uponnut. Me käytimme tuota puuta hyppylautana vesileikeissämme.

Koulussa puhuttiin sitten kivikaudesta ja niistä luonnonilmiöistä, joista voimme nähdä kivikauden jäänteitä. Opettajamme kyseli, tuleeko meidän mieleemme tällaisia luonnonilmiöitä. Minä muistin tuon hyppylautamme, joka oli noin neljäkymmentä senttiä suon sisässä ja koverrettua päätä näkyi kuusikymmentä senttiä. Niinpä kerroin opettajalle, että meillä on hyppylauta uimapaikallamme, joka voisi vaikka olla kivikaudenaikainen vene. Opettaja kiinnostui, että hänpä tulee katsomaan omin silmin tätä, olkoonpa se mitä tahansa. Illalla kerroin innoissani kotona asiasta, ja isänikin sattui sen kuulemaan.

Seuraavana päivänä tulimme yhdessä opettajan kanssa katsomaan tuota mahdollisesti kivikautista venettä. Minä juttelin vilkkaasti opettajan kanssa kaikista asioista, ja etenkin tuosta veneestä. Me menimme suoraan sinne järvelle.

Kas kummaa! Mitään venettä ei siellä ollutkaan! Se oli kaivettu ylös. Vielä tänä päivänä on epäselvää, mihin vene joutui. Minä mykistyin ja purskahdin katkeraan itkuun. En sittenkään voinut opettajalle näyttää, että se mitä olin kertonut oli totta. Siellä oli ollut jotakin, mikä mahdollisesti olisi voinut olla kivikaudelta.

Ankara, mutta ihana opettajani ymmärsi minua ja silitti päätäni ja sanoi: "Erkki, elämä on tällaista. Ei se aina ole niin, kuin luulisi. Sinä et valehtele, tästä on kaivettu jotakin ylös. Mutta se on hävitetty viime yön aikana." Muuten en voinut asiaa ymmärtää, kuin että minun isäni sen oli tehnyt. Hän ei voinut sietää ajatusta, että joku tulisi ja tutkisi näitä asioita. Varsinkaan minun aloitteestani.

Kotona sain taas sinä iltana risua, kun olin opettajaa vaivannut järjettömän tyhmillä jutuillani. Ehkä isäni oli onnellinen saadessaan hävittää todistuskappaleeni – ja saadessaan jälleen kerran ruoskia minut.

SYÖPÄLÄISET

Meiltä pojilta ajettiin tavallisesti hiukset kesäksi kokonaan pois – syöpäläisten vuoksi. Tait olivat siihen aikaan lapsilla hyvin yleisiä. Naapurimme Kotamäen Iita jopa väitti, että hänen lapsensa oli syntynytkin taitä päässään.

Muistan sellaisen tapauksen, kun kävimme metsässä keräämässä puita, rankoja ja lahopötkkelöitä, ja siellä oli surkeasti itikoita. Ne itikat tietysti olivat kaljujen päittemme kimpussa. Äitini keksi konstin: hän siveli päihimme hirvensarviöljyä, jota tavallisesti käytettiin lehmien jalkoihin itikoitten torjumiseksi. Hirvensarviöljy oli väriltään tummaa ja erittäin pahanhajuista. Se häiti itikat tehokkaasti. Ne kiersivät kehänä meidän ympärillämme, mutta eivät tulleet lähelle.

KOTI-ILTA

Eräänä rauhallisena koti-iltana isänä istui räätälintöissä ompelemassa jotakin. Hän sanoi pikkuveljelleni Pentille, että annapa isälle sakset. Poika ei heti paikalla antanut niitä saksia, niinpä isä sieppasi pojan polviensa väliin, nappasi pöydältä käteensä pitkän pistopuukon ja alkoi kädensijapäällä hakata häntä päähän. Veri vuoti pojan silmille.

Siihen loppui illan rauha, ja meille tuli pakokauhu. Minä ja sisareni juoksimme navetalle hakemaan äitiä. ”Isä lyö Penttiä ja vertakin tulee!”

Äiti pysyi väsymykseltään hädin tuskin jaloillaan, kun hän tuli siihen kysymään, että mitä nyt taas. Siinä oli sitten itkua, parkua, huutoa ja haukkumista.

Pelkoa ja tuskaa.

KISSANPENTU

Kerran sain lemmikikseni kissanpennun. Se oli pieni, teräksenharmaa ja minusta erittäin kaunis. Minä olin onnellinen siitä. Minulla oli ystävä, jonka kanssa leikkiä. Ystävyys kissan kanssa päättyi kuitenkin pian.

Olin kovasti tarkka kissastani ja huolehdin siitä ilmeisesti liikaa. Se kävi muitten perheenjäsenten luonnolle. Kissasta oli siis päästävä. Pentti oli jo vähän isompi, tämä oli sen puukkotappelun jälkeen. Mutta Penttikin jo ymmärsi, että kiintymykseni kissaan on liikaa. Pentti otti ja löi kissaa puuklapilla selkään, niin että siltä halvaantuivat takajalat. Minä näin tapauksen, ja juoksin itkua vääntäen paikalle.

Eihän siinä muuta vaihtoehtoa jäänyt. Otin kissaa takajaloista kiinni ja löin sen pään kiveen. Annoin sille armokuoleman.

PENTIN KARKURETKET

Pentillä oli pienenä kova pyrkimys karata kotoa. Kerran hän oli taas kerran jo muutama sata metriä ehtinyt marssia tietä pitkin Koskensaarelle päin, kun äiti, velipoika ja minä huomattiin, että Pentti on häipynyt pihasta.

Eino sieppasi lammasnahkaturkin mukaansa ja juoksi oikopolkua Pentin ohi päätielle. Eino pisti turkin päälle ja konttasi Penttiä vastaan tietä pitkin. Hän mörisi kauheasti. Siinä oli elävänä mörkö, jolla meitä lapsia aina peloteltiin!

Äiti oli hiipinyt Pentin huomaamatta ihan hiljaa hänen taakseen. Pentti jäykistyi kauhuissaan paikoilleen. Hän ei itkenyt, ei juossut pakoon, mutta sen näki, että pojalla oli hirvuinen hätä. Mörkö lähestyi muristen, ja Pentti käännähti kauhuissaan ympäri.

Voi, mikä ihanuus! Äiti oli siinä! Sen jälkeen ei Pentti enää karkaillut.

OPETTELUA POLKUPYÖRÄLLÄ

Koskensaarelaisilla oli tapana hakea meidän naapuritalalta maitoa. He tulivat aina polkupyörillä, ja jättivät pyöränsä Lötökosken hiekkamontulle. Niillä pyörillä me opettelimme salaa ajamaan. Useimmiten ne olivat miesten pyöriä, ja Eino oppi ajamaan niillä tangon alta, kun ei vielä yli ylettynyt.

Kerran taas tuli yksi maitotinkiläinen ja jätti pyöränsä sinne. Minä olin vartiossa, ettei kukaan yllätä meitä, ja Eino lähti ajoharjoitteluun. Minua vähän nauratti, kun katsoin Einon menoa. Se oli naisten pyörä, mutta Eino pyöräili samalla tavoin kuin miesten pyörilläkin hassussa asennossa kuin muka tangon alta.

Kun minä siitä Einoa kiusoittelin, että aja suorassa, eihän siinä ole tankoa, Eino suuttui armottomasti. Siitähän syntyi julma kilpajuoksu kotiin.

Kyllä me lopulta opimme molemmat ihan oikeasti ajamaan polkupyörillä. Niillä vähäksi aikaa varastetuilla. Myöhemmin meillä oli omakin polkupyörä, mutta siitä puuttuivat kumirenkaat. Isä oli punonut hampusta köydet vanteiden päälle. Sillä köysipyörällä me sitten ajaa jyristelimme pitkin teitä.

JUSTIINA JA PEKKA PUUPÄÄ

Isä oli kova askartelemaan ja taitava veistämään puusta esineitä. Hän oli veistänyt muun muassa veistoksen, jossa oli Justiina ja Pekka Puupää. Veistos oli minulla sitten ihan leikkikaluna.

Meille oli otettu pieni musta koira, jonka nimi oli Piku. Siinä kävi niin, että Piku söi Justiinalta ja Pekalta päät pois.

Minä suoritin asianmukaisin juhlamenoin Justiinan ja Pekan hautaamisen porkkanapeltoon.

MUISTIKUVA

Isostaveljestäni Einosta muistan sellaisen pienen tapauksen, että kerran kun menin ulkoa sisälle tupaan, näin kuinka isäni piteli Einoa jaloista ja hakkasi häntä seinään. Isällä oli poika käsissään ja hän löi kiertolaakia pojalla seinää. Syytä en tiedä.

Minä juoksin kauhuissani ulos. Eikä asiasta sittemmin puhuttu. Ilmeisesti isäni antoi jokaiselle lapselleen jotakin.

MAISKUTUS

Tapanani oli istua ruokapöydässä niin, että olin aina oven puolella. Aika usein sattui, että jouduin kesken syömisen pinkomaan ovesta karkuun.

Isälläni oli tapana maiskuttaa koväänisesti syödessään. Minusta se oli inhottavaa, se kuulosti aivan eläimen syömiseltä. Kerran minä sitten huomautin hänelle asiasta, en tiedä kuinka uskalsinkin. Isäni tietysti raivostui, ja minä sain taas pinkaista ulos kesken syömisen.

Joskus isä heitti minua kuumalla perunalla päin kasvoja ja yritti käydä minuun käsiksi. Minä vikkellästi karkuun, ja syöminen jäi taas sikseen.

ISÄ SODASSA

Lapsuuteni onnellisinta aikaa oli se aika, jolloin isä oli sotimassa, eikä minulla ollut mitään pelättävää. Kotona olivat vain äiti, sisareni ja veljeni. Isästä en tiennyt, missä hän oli. Myöhemmin sain kuulla, että hän oli Itä-Karjalassa, Karhumäellä, olkoon missä hyvänsä. Hän oli jossakin muualla, mutta ei ainakaan minun lähettyvilläni!

Kolmisin me kylvimme viljat maahan. Minäkin sain olla kylvämässä vikkeriä. Vikkeri oli hernelaji, jota kylvettiin kauran sekaan. Meillä oli tietysti pulaa vaatteista ja jalkineista, mutta mitä siitä. Pääasia, ettei minun tarvinnut pelätä.

SOTAVANGIT

Naapuriimme tuli sotavankeja. Heitä oli nelisenkymmentä, eikä heidän luokseen saanut mennä. Niitä sanottiin ryssiksi, ne olivat vihollisia. Ne olivat pelottavinta, mitä saattoi olla. Opettajat koulussa, samoin kuin muut aikuiset, olivat meitä opettaneet, etteivät ne olleet ihmisiä, vaan sellainen barbaarinen eläinlaji. Ne ovat ryssiä, jotka yrittävät ryöstää Suomen. Kauheita eläimiä.

Minusta he olivat ihmisiä. Ihmisen näköisiäkin. Vilkas pikkupoika kun olin, karkasin vartijoitten silmien alta riiheen, jossa vankeja pidettiin. He puhuivat todellakin eri kieltä kuin minä, mutta he olivat sympaattisia ja pitivät lapsista. He suutelivat minua poskille, hyväilivät minua, nauroivat ja heittelivät minua ilmaan. Se oli minusta kivaa!

Nämä kielletyt ihmiset olivat minusta viehättäviä. Ystävystyin erityisesti kahden vangin kanssa, jotka osasivat puhua suomea. Aleksei oli nuori ylioppilas, ja Vladimir parimetrinen, keltaihoinen, erittäin leikkisä mies. Vladimir piti kovasti lapsista ja me keikuimme hänen kanssaan ja heittelimme lumipalloja hänen avonaisesta paidankauluksestaan sisään.

HURSSA

Hyvä ystäväni Lahtisen Ritva, joka oli minua vähän vanhempi, keksi minulle kutsumanimen Hurssa. Nimi kuvasi minun vähä-älyisyyttäni. Minusta nimi oli kauhistus, enkä pitänyt ollenkaan siitä, että kaikki omaksuivat tuon nimen ja käyttivät sitä yleisesti. Hurssa-nimellä minä sitten kuljin pitkään työelämässäkin, vaikkei se enää sitten myöhemmin tuntunutkaan niin pahalta, kun olin jo oppinut ymmärtämään huumorinkin.

Mutta venäläisvankien mielestä tuo nimi oli hyvin outo. He eivät millään pystyneet ymmärtämään, miksi minua tuolla nimellä kutsuttiin, vaikka yritin sitä niin Vladimirille kuin Alekseillekin selittää. Vangit eivät sulattaneet nimeä.

Mutta kaikki lapset sen tiesivät. Ja kotiväki tiesi. Minä olin hieman erikoinen, muista poikkeava. Esimerkiksi käyvät vaikka mansikat. Minä tykkäsin mansikoista kuten muutkin lapset, ja menimme aholle niitä syömään. Mutta minä en löytänyt niitä, en vaikka minulle näytettiin, että tulepas katsomaan täällä on valtavasti mansikoita. Polvillani maassa minä etsin ja etsin – enkä löytänyt mansikan mansikkaa. Toiset tulivat samaan paikkaan ja poimivat kourallisen mansikoita. Minä en huomannut niitä, ennen kuin toiset lapset ottivat niitä kämmenelleen ja näyttivät, että tässä on mansikoita. He eivät antaneet niitä minulle, vaan söivät ne itse. Toisilla oli äärettömän hauskaa, mutta minusta se oli katkeraa. Minä menetin mielenkiintoni mansikoihin. Olin Hurssa, ehkäpä se etten löytänyt mansikoita, todellakin oli älyn vähyyttä.

Sama toistui myöhemminkin. Meille lapsille oli koulusta annettu monena vuonna urakka kerätä marjoja. Suurin määrä oli viisi litraa, jonka jokainen lapsi joutui keräämään koulun tarpeisiin marjoja. Hyvä marjasyky kun oli, äitini laittoi minut saunan taakse, jossa oli erittäin paljon puolukoita. Minä vain en löytänyt niitä puolukoita, kuin aivan muutaman. Ihmettelin itsekin. Äiti tuli siihen, ja piti mahdottoman metelin ja paapatuksen, että laiskuuttani ja ilkeyttäni en vain poimi. Kun äiti siinä vähän aikaa pyöri, koppa oli täynnä, ja niitä marjoja oli vaaditut viisi litraa. Näin minä taas todistin itselleni ja muille, että olin yksinkertainen. Olin Hurssa.

NÄLKÄ

Sotavangit olivat taitavia tekemään koreja. He repivät metsästä ohuita kuusenjuuria, jotka he halkaisivat, ja joista he punoivat erittäin kauniita juurikoreja. He tekivät myös rahoista sormuksia. Jopa äidilleni he tekivät kolikosta sormuksen, koska hänen oma sormuksensa oli mennyt sisareni vihkisormukseksi. Se muistutti ihan kultasormusta.

Näitä käsitöitä vangit vaihtoivat leipään. Korit oli niin hinnoiteltu, että eri kokoiset maksoivat eri leipämäärän. Kauppaa tehtiin vartijoitten kautta. Kaiken järjen mukaan vangeilla olisi siis pitänyt olla leipää. He tekivät ahkerasti koreja, ja kyläläiset kävivät niitä tiuhaan leipään vaihtamassa.

Leipiä ei kuitenkaan vangeille annettu, ja minunkin lapsen silmilläni näki, että vangeilla oli kova nälkä. Kerran olin siellä riihessä, jossa vankeja pidettiin, ja kuulin kuinka vangit kovasti keskustelivat keskenään. Meidän koiramme pyöri siinä mukana, ja se olikin keskustelun aihe.

Keskustelu päättyi, kun Aleksei sanoi lujasti: ”Ei sitä koiraa voi syödä, se on Helvin koira!”

Kerran näin, kuinka eräs vanki näki metsässä kivellä sammakon. Hän löi sen sammakon kuoliaaksi ja tyhjensi etusormellaan suolet pois. Hän pujotti sammakon sisään tikun, ja meni saunan uunissa paistamaan sen.

Äitini huomasi myös vankien nälän. Aikuisilla ei ollut vartijoita lukuunottamatta pääsyä riihen, mutta minä pääsin aika helposti pujahtamaan sinne, kun vartijoiden silmä vältti. Äiti oli sääliväinen noita miehiä kohtaan, niinpä hän leipoi leipiä, joista yhteen hän koversi reiän ja täytti sen voilla. Sitten hän pakkasi kaksi muuta limppua mukaani, ja minä salakuljetin nämä vangeille riiheen.

Vein pakettini sinne pöydälle. Vangit olivat ällistyneitä, he suorastaan itkivät. Mutta meidän piti olla ihan hiljaa, etteivät vartijat kuulleet. He halusivat minua kiitokseksi. Kiersin varmaankin jokaisen miehen sylissä ainakin kerran.

HUONO AMPUJA

Venäläisvankeja oli aiemmin pidetty talossa, jossa heidät pistettiin metsätöihin. Yksi vartijoista oli hieman yksinkertainen. Kerran hän torkkui kannonnokassa vankeja vahtimassa, kun eräs vanki lähti hakemaan latvapölliä hiukan kauempaa. Vartija havahtui torkuiltaan ja kuvitteli, että ”nyt tuo ryssänperkele karkaa”. Vartija suuntasi kiväärin vankia kohtia ja laukaisi. Vanki kaatui mahalleen, mutta nousi sitten ylös. Vartijat menivät joukolla tutkimaan: luoti oli lävistänyt vangin korvanlehden.

Vanki ei osannut sanaakaan suomea. Mutta joku opetti hänet sanomaan suomeksi haluamansa. Sen jälkeen hän aina kyseisen vartijan kohdatessaan tokaisi selvällä suomen kielellä: ”Olet sinä saatanan huono ampuja!”

JYVÄSKYLÄÄ POMMITETAAN

Yhtenä iltana näin meidän mökin pihasta, kuinka valtavat valokiilat näkyivät taivaalla Jyväskylän suunnalla. Ne olivat aivan kuin revontulet olisivat iskeneet. Sitten alkoi kamala jylinä. Siellä oli lentokoneita ja isoja räjähdyksiä.

Minä arvasin, vaikka lapsi olinkin, että neuvostoliittolaiset ovat tulleet pommittamaan. Minä olin hurmioitunut. Tunsin nautintoa siitä, että noiden minulle läheisiksi tulleiden sotavankien ystävät olivat tulleet särkemään Jyväskylän kaupunkia.

Silloin jo minun sympatiani olivat neuvostoliittolaisten puolella. He olivat ainoat tuntemistani ihmisistä, jotka olivat minun puolellani ja ymmärsivät minua.

KYLMÄT TALVET

Muistan yhden erityisen kylmän talven lapsuudestani. Silloin mitattiin jopa 45 asteen pakkasia. Meillä oli varmaankin paremmin vaatteita kuin monella muulla, mutta kylmä oli silti. Muistan kerrankin, kun marssin kouluun naapurini Martin kanssa. Pakkasta oli ties miten paljon. Martti itki kylmissään, kädet housun taskuissa. Minä häntä toruin, ettei tässä parkuminen auta, kouluun on mentävä, vaikka itseänikin paleli varpaista niin että kipeää teki. Martilla vaan ei ollut edes lapasia...

Samana talvena ainoat jalkineeni olivat jonkun vanhat hiihtomonot. Ne olivat rikki, pohjat olivat irti päällisistä ja raoista pakkautui lunta sukan ja kengänpohjan väliin. Kun lumi sulii, jalat jäätyivät kengänpohjiin kiinni.

Meillä oli tapana matkalla poiketa isäni Alma-tädin luona, joka asui koulumatkan varrella. Minun jalkojani poltti kuin tulesa. Menin itkien Alma-tädin luo, ja siellä yritimme saada kengät pois jaloistani. Kukaan ei onnistunut saamaan kenkiäni irti. Meidän piti sulattaa jalkani leivinuunissa. Tuoli nostettiin leivinuunin eteen ja niin kauan pidin jalkojani lämpimässä, että kengät sulivat irti.

Kuivua ne eivät ehtineet, kun oli jo kiireenvilkkaa lähdettävä kouluun. Kouluun päästyäni jalat olivat taas jäätyneet. Niissä märissä sukissa ja kengissä oltiin sitten koko päivä koulussa, mutta kylmyyden vuoksi saimme sentään olla sisällä välitunnit.

MIKSI HEVONEN PILLASTUI?

Meillä riitti lapsuudessani kyllä ruokaa, mutta ruokavalio oli hyvin yksipuolinen, ja ainakin minulla oli usein vatsa kipeä. Muistan, kuinka kerran olin taas naapurissa leikkimässä Ritvan kanssa, ja siinä hiekkakasalla leikkiessämme minua alkoi polttaa vatsaa ihan kauheasti.

Minä olin laiha, mutta mahani oli valtavan suuri ja pullottava. Päälläni minulla oli vain uimahousut. Näin kuinka uimahousuistani alkoi luikerrella pitkiä, valkoisia matoja. Ne tulivat minun sisältäni. Niitä tuli ihan tulemalla. Minä nostelin niitä karja-aidan ylimmäiselle riu'ulle sitä mukaa kun niitä tuli. Miksi niin tein, en tiedä. Nostelin niitä riporinnan, ja niitä oli lopulta pari kolme tolppaväliä. Sitten ne loppuivat – ja me jatkoimme leikkimistä.

Naapurin isäntä oli ollut pellolla hevosen kanssa töissä ja tuli päiväkahville. Hän jätti työkalut ja hevosen siihen samaan aitaan, jossa nämä madot roikkuivat. Hevonen huomasi madot ja säikähti suunnattomasti. Se tempaisi suitsensa irti ja kirmaisi pihaan.

Isäntä syöksyi ulos ja huomasi kamalan näyn: matoja aidan selkäpuulla ja hevonen karannut!

KEHNO HÄTÄVALHE

Minulla oli kaikenlaisia pieniä kiellettyjä esineitä, kuten pikkupojilla yleensäkin. Polttolasilla sytytettiin turvepehkuja, linkkarilla kaiverrettiin nimikirjaimia ja ritsoilla ammuttiin kaikenlaisia esineitä.

Kerran yritin navetan katon yli ampua kiveä, mutta siinä kävi niin, että kivi meni navetan akkunaan ja särki kaksi ruutua. Minun piti tietysti keksiä siihen hätään äärettömän pätevä valhe, jotta olisin säästynyt risulta. Mutta enhän minä onnistunut. Valheeni oli läpinäkyvän huono. Yritin väittää, että kukko nokki akkunan rikki.

No, tästä minä tietysti sain asianmukaisen selkäsaunan.

KOHTALOKAS LEIKKI

Kesä on ihanaa aikaa niin aikuisille kuin lapsillekin. Silloin lapset leikkiä kuppelehtivat kaikenlaista. Meillä oli pihassa hiekkakasa, jossa minulla oli tapana touhuta omia käpyleikkejäni. Eräänä iltana äiti pyysi minua pesemään isäni eväspullot. Kaksi puolen litran maitopulloa, joihin oli hapantunut maitoa.

Vettä pikkuisen pullojen pohjille, ja minä hiekkakasalle puhdistamaan niitä hiekan avulla. Minusta oli kivaa leikkiä hiekan kanssa. Laitoin hiekkaa pulloon ja pullojen suut vastakkain. Sitten minä kääntelin pulloja kuin tiimalasia.

Pullot särkyivät leikissä. Keräsin lasinsirut pois, ja vein ne maansiirtolohkareen alle, jossa oli meidän lasinsirujen kätköpaikkamme. Lapsi kun olin, unohdin koko asian.

Aamulla sitten isäni oli töihin lähdessä, ja äiti etsi pesemiäni maitopulloja, eikä niitä tietysti löytynyt. Olisihan meillä ollut muitakin tyhjiä pulloja, mutta ne olivat ulkokomerossa. Minä unimielin sanoin, että ei niitä pulloja enää ole, ne ovat särkyneet. Isäni kuuli sen, ja sanoi, että mitä sinä puhut, vai särkyneet!

Hän otti vyöremmensä, joka oli aivan uusi, ja heitti minulta peiton pois päältä. Sitten alkoi vyöremmi laulaa. Hän löi minua solkipäällä selkään, niin että soljen nitit antoivat periksi, solki irtosi vyöstä ja lensi sängyn ja seinän väliin.

Ensimmäinen lyönti sattui surkeasti. Se poltti jaloissa varpaissa asti. Sen jälkeen selkäni meni tunnottomaksi. Sanoin isälle rauhallisesti, että lyö kovempaa, ei se enää tunnu.

En pystynyt kävelemään kolmeen viikkoon. Pikkuhiljaa siinä maatessani toivuini, ja pääsin muiden mukana kouluun. Semmoinen hiljainen käpelehtijähän minä sitten olin, Eino-veli syytti minua aina hitaudestani.

Sen jälkeen selkääni särki jatkuvasti. Varsinkin kitkeminen otti koville, en pystynyt olemaan kumarassa, kun selkääni alkoi poltella. Tämä oli sitten ikuinen syytösten aihe. Kyse oli vain minun äärettömästä laiskuudestani.

Kenenkään päähän ei pälkähtänyt, että selkäni oli oikeasti kipeä, vaan sain aiheesta jatkuvasti lisää vitsaa.

MIEHESTÄ MITTAA

Isälläni oli voimakkaat näkemykset työnteosta. Isäni tavoin olen oppinut arvostamaan työtä, mutta hänen tapansa opettaa työntekoa olivat melko sadistisia. Esimerkiksi puut piti pilkkoa niin, että yhdellä kädellä piti kirvestä, toisella puuta. Eiväthän minun heikot voimani siihen riittäneet, vaan tein työn toisin. Pistin puun pölkylle ja löin kaksin käsin kirveellä. Siitä minä sitten sain korvatillikoita liiterissä ja näyttöjä, kuinka se on tehtävä. Itkunsekaisesti hakkasin niin kuin käskettiin, kirves heilui yhdessä kädessä, eikä osunut puuhun.

Isäni elämänohjeita oli myös neuvo siitä, milloin mies voi ruveta ajattelemaan naimisiinmenoa: miehen oli kyettävä terottamaan heinäseipään tyvipää kirveellä ilmassa, seiväs toisessa ja kirves toisessa kädessä, ja vielä niin etteivät munat päässeet heilumaan.

Tuskinpa hän onnistui siinä itsekään.

ONNELLISIA AIKOJA MUMMOLASSA

Isovanhempani rakensivat Kintaudelle oman talon, yhden kamarin mökin. Se oli minulle pakopaikka, jossa vietin paljon aikaani. Oli vielä pula-aika. Vaari oli taitava virsujen tekijä. Hän kulki Koskensaaren halkometsissä töissä, niinpä hänellä oli hyvä tuohivarasto kellarissa. Vaari teki minulle melkein joka päivä uudet virsut, joilla pääsin kulkemaan kouluun. Yhdet virsut eivät kestäneet juuri päivää kauempaa, kun hiekkatietä kuljin niillä koulumatkat. Mutta vaari paikkasi niitä mielellään ja teki uudet aina tarvittaessa.

Minä sitten mielelläni tein kaikkia niitä puuhia, joita vaari ja mummo minulle opettivat. Mummoni oli jo siihen aikaan umpisokea, hän ei nähnyt edes aurinkoa. Minä mielelläni autoin heitä, heidän kanssaan oli kiva olla.

Jälkikäteen olen miettinyt, että se ruokatouhu taisi olla perin kummallista. Lihaa oli aina, sitä oli antaa jopa kissoillekin. Mummolassa oli useita kissoja, ja aina silloin tällöin sattui, että joku kissoista katosi. Ja taas oli talossa lihaa, joka oli valkoista, mureaa ja hyvänmakuista. Minä tein siitä kissoille ruokaa niin, että purin omassa suussani lihan palleroiksi, jotka annoin kissoille. Vaari myös salametsästi permillä ja loukuilla lintuja. Niinpä meillä oli joskus riekonlihaakin.

Mummo oli kukkien ystävä. Hän istutti sen pienen tuvan ympärille auringonkukkia, joriineja ja kaikkia sellaisia, joiden nimeä en edes tiennyt. Mummo itse ei nähnyt kukkia, mutta hän mielellään kulki tunnustelemassa niitä. Lapselle se kukkakeidas oli ihme.

Joskus mummo leikki kanssani piilosillaoloa. Käytin hänen sokeuttaan hyväkseni, luulin ettei hän näkisi minua marjapuskien joukosta. Mutta mummo ilmoitti, että kyllä hän tietää minun olemassaoloni siellä. Mummolle kehittyi näön sijaan vahva kuudes aisti.

LAMMAS TEURAALLA

Ainoita ikäviä muistojani mummolasta olivat ne kerrat, kun jouduin apumieheksi lampaan teurastukseen. Vaarilla oli vanhan kansan tapa teurastaa. Lammasta ei tapettu, vaan se tainnutettiin, otettiin polvien väliin ja avattiin kurkku. Minun tehtäväni oli pitää alla astiaa, johon veri laskettiin ja sekoittaa siihen suolaa. Veriastiaa piti hämmentää niin kauan kunnes lammas kuoli. Kuulemma näin tehtiin siksi, että veri saatiin lihasta pois, ja lihasta tuli näin syömäkelpoista ja puhdasta.

Minulle tämä tapa oli kauhistus, mutta pakko siinä oli mukana olla, koska verta ei saanut laskea maahan.

KESSUMIEHEN ALKU

Vaarilla oli oma tupakkapelto. Hän viljeli kessua, ja hänellä oli valtava varasto piippuja. Minä aloin jo hyvin nuorena himoita kessua, ja siellä mummolassa minun tupakkamiehen urani alkoi. Minä varastin vaarilta piipun ja poltin salaa metsässä. Varkaus onnistui, koska piippuja oli paljon.

Kerran sattui kuitenkin, että menimme mummon kanssa repimään voiheinää koivikosta. Konttasin maassa, revin heiniä käsin ja tein niistä jotoksia. Mummo sitten kulki ja keräsi pussiin näitä heinäjotoksia. Näin niitä kerättiin päiväkausia.

Siinä touhussa minulta hukkui piippu. Minä olin tuskissani, että nyt ei ole minulla piippua, eikä vaarilla. Kävin kuitenkin salaa katsomassa piippuvarastoa, ja ihme kyllä se sama piippu oli siellä omalla paikallaan. Sen jälkeen en uskaltanut ajatellakaan piippuvarkautta. Mummo oli löytänyt piipun ja vienyt kiltisti paikoilleen. Mutta sanallakaan ei minulle asiasta mainittu. Minä kärsin varkaudestani niin, että sain elinikäisen opetuksen.

Jälkisanat

Armeijan kutsunnoissa lääkäri havaitsi, että Erkki oli värisokea. Siinä syy siihen, ettei niitä puolukoita ja ahomansikoita löytynyt.

Erkki kertoi minulle, että hänen isänsä kuoltua äiti kommentoi sanomalla "Päästiinhän siitä paskasta lopulta." Sen jälkeen äiti kävi vuoteelle, käänsi päänsä seinään, eikä enää koskaan puhunut sanaakaan. Äiti eli vielä pari vuotta isän kuoleman jälkeen.

Erkin myöhempi elämä oli selviytymiskertomus. Isän jatkuvat pahoinpitelyt ja yksi tavallista kovempi pahoinpitely olivat aiheuttaneet pysyvän vaurion selkään, ja Erkin työelämä päättyi noin 35-vuotiaana selkäleikkauksiin ja vaihtui sairaseläkeläisen elämään. Isoimman leikkauksen jälkeen hän joutui makaamaan puoli vuotta liikkumattomana ortopedisessä sairaalassa. Kärsimystä ei varmastikaan vähentänyt entisten työkavereitten vinoilu keksitystä vaivasta, jotta pääsisi töitä tekemästä. Laiskuudesta syyttelyä Erkki oli saanut lapsuudessaan tarpeeksi.

Mutta Erkki selvisi. Hän selvisi läheisriippuvuudesta, sokeririippuvuudesta, alkoholiriippuvuudesta, tupakkariippuvuudesta – ja jopa vaimon itsemurhasta. Elämänsä loppuun asti hän kävi uskollisesti Petäjaveden AA-kerhossa, vaikka aika ajoin oli kokouksissa jopa yksin. Hänellä oli suuri halu auttaa muita riippuvuuksista kärsiviä. Eikä hän koskaan myrkyttänyt omaa mieltään, vaikka monet muistot varmasti katkeria olivatkin.

Erkille oli syvälinen ahaa-elämys, kun hän luki äidilleni lahjoittamani Sylvi-Sanni Mannisen kirjan Outolintu, erilainen – tutkimusraportti yliherkästä väri-ihmisestä muotojen yhteiskunnassa (Atena-kustannus 1999). Sylvi-Sanni Manninen on psykologian tohtori, jonka keskeinen ajatus on ihmisten jakautuminen kahteen ryhmään: väri- ja muotoihmisiin. Väri-ihmiset joutuvat usein herkkyytensä vuoksi heitä kovempien muotoihmisten uhreiksi.

Olen harvoin tavannut toista yhtä hyvää ja henkisesti kaunista ihmistä kuin Erkki – tuo värisokea väri-ihminen.